

Täysistunto

Tiistai 3.12.2024 klo 14.03—23.57

12. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 130/2024 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 10/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 10/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Eerola, olkaa hyvä.

Keskustelu

23.17 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelen nyt valiokunnan yksimielisen mietinnön. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Tämä esitys perustuu osittain hallitusohjelman kirjaukseen.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ehdotettu muutos on jakanut näkemyksiä aika voimakkaastikin. Osa on kannattanut esityksessä ehdotettua muutosta, mutta osa on suhtautunut siihen erittäin kielteisesti tai vähintään kriittisesti. Tähän valiokunnan mietintöön on kirjattu näkyviin asiantuntijakuulemisissa esille tulleita esitystä puoltavia ja myöskin sitä vastaan puhuvia seikkoja.

Tätä ehdotettua muutosta on tuettu muun muassa sillä, että lähisuhdeväkivallan dynamiikan vuoksi osapuolet eivät myöskään aina ole tasavertaisessa asemassa keskenään ja uhri on useinkin alisteisessa asemassa tähän epäiltyyn nähden. Sovitteluun saattaa siten siis päätyä sellaisia tapauksia, joissa uhrin suostumus sovitteluun ei ole ainakaan kaikilta osin vapaaehtoinen. Läheissuhteissa on mahdollista, että rikoksesta epäilty itse tai esimerkiksi epäillyn ja uhrin yhteinen lähipiiri painostavat tämän uhrin suostumaan sovitteluun, jotta asiassa voitaisiin sitten välttyä esimerkiksi oikeudenkäynniltä.

Toisaalta sovittelulla voi onnistuessaan olla useita erilaisia hyötyjä, ja myös osapuolten kokemukset sovittelusta ovat olleet pääosin myönteisiä. Sovittelun etuna on myös menetelyn nopeus, kun taas tuomioistuinkäsittelyssä on nykyisin varsin pitkät käsittelyajat. Lisäksi lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen lisää merkittävästi rikosprosessiketjun toimijoiden kustannuksia, kun asioita siirtyy rikosprosessiin käsiteltäviksi.

Näitä esiin tulleita seikkoja sekä muita toteuttamisvaihtoehtoja arvioidessaan valiokunta on päättänyt puoltamaan sitten kuitenkin tätä hallituksen esitystä, ja valiokunnan mietintö on yksimielinen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

Arvoisa puhemies! Kuten tästä mietinnöstä ilmenee, niin valiokuntakäsittelyssä on tullut arvioitavaksi, tulisiko lähisuhdeväkivallan sovittelu esityksestä poiketen sallia lievissä rikoksissa, ottaen huomioon nämä sovittelun äsken kuvatut myönteiset puolet sekä lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellosta esitetty kritiikki. No, valiokunta on kuitenkin päättänyt pitämään perusteltuna, ettei sovittelun kieltä rajata koskemaan vain ankarammin rangaistavaksi säädettyjä rikoksia, sillä kaiken lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan voidaan katsoa olevan vakavaa, ja myös lievemmin rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin voi liittyä sitä vaaraa, että uhria on painostettu tähän sovitteluun.

Vaikka lähisuhdeväkivallan sovittelua koskeva kritiikki on kohdistunut ennen kaikkea parisuhdeväkivaltaan, myös muissa läheisissä henkilösuhteissa kuin parisuhteessa voi olla vaarana, että uhri suostuu sovitteluun painostuksen tai jopa pelottelun alaisena. Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon henkilöllinen soveltamisala kattaa myöskin muut läheissuhteet kuin pelkästään parisuhteet.

Lakivaliokunta on esityksen käsittelyssä arvioinut huolellisesti esityksen lapsivaikutuksia, sillä asian käsittelyssä nousi esiin huoli esityksen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista lapseen. Mietinnössä tarkastellaan lapsivaikutuksia lähisuhdeväkivallan eri asetelmisissä. Valiokunnan johtopäätös on, että esityksessä ehdotettu on muutoin perusteltu, mutta lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen, kun on kyse alaikäisestä epäilystä, on lapsen oikeuksien kannalta heikennys ja ongelmallinen. Tämän vuoksi lakivaliokunta katsoo, ettei sovittelulain mukaista sovittelua ole aiheellista kieltää silloin, kun kyse on lievästi rangaistusta teosta, jonka alaikäinen on kohdistanut huoltajaansa tai sukulaiseensa. Valiokunta ehdottaa tällaista poikkeusta lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoon. No, johdonmukaisuussyistä poikkeus mahdollistaa edelleen myös alaikäisten sisarusten välisen lievän väkivallan sovittelun, ja valiokunnan ehdottaman poikkeuksen vuoksi myös sovittelulain 13 §:n toinen momentti on tarpeen säilyttää valiokunnan ehdottamin tarkistuksin, eli ihan kokonaan ei lapsi pesuvien mukana tässä mennyt.

No sitten, arvoisa puhemies, mitä tulee näihin taloudellisiin vaikutuksiin, niin tämä lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen, mikä nyt siis tullaan toteuttamaan, lisää poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten työmäärää. Muutoksesta aiheutuvat kustannukset on otettu osittain huomioon valtion vuoden 25 talousarvioesityksessä. Tässä esityksessä talousarvioesityksen täydentämisestä ehdotetaan tuomioistuimille ja syyttäjille lisärahaa siten, että lisäysten myötä niiden lisämäärärahan tarpeet katetaan täysimääräisesti. Lakivaliokunta pitää tuomioistuinten ja syyttäjien lisämäärärahatarpeiden kattamista täysimääräisesti aivan välttämättömänä ottaen huomioon oikeudenhoidon toimijoiden rahoitusvajeen jopa näitten nykyisten tehtävien hoitamisessa.

Lakivaliokunnan ehdottama, alaikäisiä epäiltyä koskeva poikkeus lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoon vähentää hieman näitten viranomaisten määrärahatarpeita. Tämä tulee ottaa tuomioistuinten ja syyttäjien määrärahoissa huomioon mietinnössä ilmenevin tavoin. No, poliisille sitten taas näitä aiheutuvia kustannuksia ei valitettavasti ehdoteta korvattavaksi täysimääräisesti, joten valiokunnan ehdottamaa alaikäisiä epäiltyä koskevaa poikkeusta sovittelun kieltoon ei ole tarpeen huomioida poliisille ehdotetuista määrärahoista.

No, lakivaliokunnan päätösehdotus tässä on siis se, että eduskunta hyväksyy muutettuna tämän hallituksen esitykseen HE 130/2024 sisältyvän lakiehdotuksen, ja sitten, että eduskunta hyväksyisi kaksi lausumaa, jotka tähän on tehty. Ja ne lausumat kuuluvat siten, että eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ja kehittää vanhempien, perheiden sekä lähisuhdeväkivallasta epäiltyjen ja uhrien tukea ja palveluja sekä palveluihin ohjausta sa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

moin kuin huolehtii tuen ja palveluiden riittävästä rahoituksesta lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi. Ja sitten toinen lausumaehdotus, mikä meillä on, on se, että eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon soveltamista, toimivuutta ja vaikutuksia sekä antaa asiasta lakivaliokunnalle selvityksen vuoden 2028 loppuun mennessä. Seurata tulee muun muassa lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon vaikutuksia uhrien asemaan ja uhrien kokemuksia lainmuutoksesta sekä edelleen lähisuhdeväkivaltarikosten epäillyille ja uhreille tarjolla olevien palvelujen riittävyyttä ja yhdenvertaista saatavuutta, resursointia samoin kuin palveluihin ohjaamisen toteuttamista käytännössä.

Myös vaikutuksia lapsiin on seurattava. Lisäksi seurata tulee lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyssä ja käsittelymäärissä eri rikosprosessiketjun vaiheissa tapahtuvia muutoksia sekä poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille osoitettujen määrärahojen riittävyyttä. Niin ikään vaikutuksia lähisuhdeväkivaltarikosten sovitteluun muutoin kuin sovittelulain mukaisessa menettelyssä tulee seurata samoin kuin vaikutuksia tällaisia sovintoja koskeviin viranomaiskäytäntöihin sekä etenemiseen rikosprosessissa. — Kiitokset.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

23.27 Mira Nieminen ps: Arvoisa puhemies! Kiitos lakivaliokunnalle ja lakivaliokunnan puheenjohtajalle tästä esittelystä ja lausunnosta, joka ei nyt ihan siinä kulmassa tullut ulos kuin poliisiviranomaisena olisin itse toivonut.

Hallituksen esityksessä tosiaan ehdotetaan sovittelulakia muutettavaksi siten, että soviteltavaksi ei saisi enää ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia eikä eräitä muita rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksista epäillyn läheiseen. Tavoitteena on, että soviteltavaksi ei enää oteta rikoksia, joissa rikoksesta epäillyllä on tyypillisesti valta-asema uhuriin nähden ja joissa on vaikea selvittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden näkemykset lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämisestä jakaantuivat voimakkaasti, ja juuri tämä jako onkin tässä olennaista huomata. Osa on kannattanut esityksessä ehdotettua muutosta, mutta suurin osa on suhtautunut siihen erittäin kielteisesti ja kriittisesti. Sillä vaikka hallituksen esityksen tahtotila on lähisuhdeväkivallan painokkaampi huomioiminen sekä sen hyväksyttävyyden ja rangaistuksen painoarvon korostaminen, on tämä valittu keino väärä.

Tällä esityksellä estämme ihmisiä ja perheitä saamasta apua nopeammin ja puuttumaan tilanteisiin tehokkaammin ennalta. Auttavat ja tutkivat viranomaiset, poliisi, Syyttäjälaitos, tuomioistuimet tuomareineen sekä koulutetut ja ammattitaitoiset sovittelijat ovat lähes yksimielisesti esittäneet, että kategorisesti sovittelun lopettamista ei tulisi tehdä. Se on liian mustavalkoinen niihin moniin tilanteisiin, joita tähän asiaan kokonaisuudessaan liittyy.

Olen uskoakseni tässä eduskunnassa yksi niistä, jotka ovat perehtyneet ja tehneet vuosia työtä konkreettisesti ylipäätään sovitteluun liittyen mutta etenkin viime vuosina tutkinnanjohtajana lähisuhdeväkivaltaan liittyen ja käynyt prosesseja läpi, aivan asiakastyöstä lähtien kehittänyt niitä poliisin sekä sovittelutoiminnan välillä. Tulokset ovat olleet hyviä ja etenkin asiakasnäkökulmasta onnistuneita mutta samalla säästäneet paljon viranomaisresurssia monella tasolla.

Tärkeintä on kuitenkin itse ongelman kohtaaminen. Rikosprosessissa tärkeintä ei aina ole rangaistus, vaan se, miten autamme ja estämme uusia tilanteita. Nyt tuomion vaatiminen kategorisesti lähisuhdeväkivallasta ei palvele apua elämäntilanteeseensa tarvitsevia ih-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

misiä, vaan he jäävät tämän ulkopuolelle. Onkin odotettavissa, että väkivalta saattaa lisääntyä, väkivallasta ei tehdä rikosilmoituksia ja kynnys näihin nousee. Uhreja tullaan painostamaan siihen, että he eivät tee uusia ilmoituksia, koska se ajaa aina tuomioon. Painostamisen mahdollisuus huomioidaan jo nykyisin prosesseissa.

Arvoisa puhemies! Sovittelun kieltämisessä erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa on kriittisiä ja keskeisiä ongelmakohtia. Sovittelun kannattajat korostavat muun muassa, että uhrin suostumus on vapaaehtoista ja että sovittelu voi tarjota uhrille mahdollisuuden saada oikeutta nopeammin ja vähemmän traumaattisella tavalla kuin oikeudenkäynti. Sovitteluprosessi jo nykyisellään ottaa hyvin huomioon painostuksen mahdollisuuden, ja tähän on jo kehitetty hyvät prosessit. Lähisuhdeväkivallan sovittelussa käytetään erillisiä yhteydenottoja ja kuulemisia. Prosessi aloitetaan jo priorisoinnilla poliisissa, jossa tehdään ensimmäiset kontaktit asianosaisiin kuunnellen osapuolia. Sovitteluun ohjataan poliisista vain sinne soveltuvia tapauksia: ensikertalaisia, lievää väkivaltaa sisältäviä, ja niissä tulee ilmetä selkeä tahtotila sovitteluun. Usein näitä ovat yhteiselämän jatkaminen, jossa tuomiot odotteluineen ja sakkoineen eivät ole niitä edistäviä tekijöitä. Seuraavat tapaukset ovat jo syyttäjävetoisia. Ylipäätään prosessi on aina keskeytettävissä, kun joku katsoo, ettei sille ole edellytyksiä.

Sovittelun kieltäminen johtaa todennäköisesti oikeuslaitoksen ruuhkautumiseen, kun kaikki tapaukset tulisi jatkossa käsitellä oikeudessa. Tämä voi pidentää käsittelyaikoja ja lisätä kustannuksia. Poliisilla on tällä hetkellä noin 140 000 juttua avoimena tässä maassa. Tutkijoita on vaikea saada jo nyt, ja niin poliisin kuin syyttäjänkin pöydät ovat täynnä. Lisäraha tai rahoituksen puute ei tuo yhtään tutkijaa lisää jo ylikuormittuneeseen tilanteeseen. Tämän lain johdosta tutkijoiden pöydälle tulee uusia tutkittavia juttuja. Niistä on tehtävä pöytäkirjat kuulusteluineen ja laitettava syyttäjälle. On myös todennäköistä, että jutut eivät koskaan päädy oikeuteen asti vaan päättyvät niin, että asianosaiset eivät saa mitään apua. Rikosprosessit ovat usein pitkiä, jopa vuosia kestäviä, ja tällä aikaa tilanteet usein eskaloituvat ja poikivat uusia ilmoituksia poliisille eli lisäävät vain työtä ja byrokratiaa, jota tämän hallituksen piti vähentää.

Sovittelulla pääsisimme näihin alkutekijöihin kiinni ja saisimme asian päätökseen jo kolmessa neljässä kuukaudessa ja ohjattua asianosaiset oikean avun piiriin. Tällaisia ohjausmahdollisuuksia tai aikaa ei poliisilla ole. Sovittelu siis auttaa vähentämään uusintarikollisuutta tarjoamalla osapuolille mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta ja saada tukea.

Sovittelun on katsottu voivan auttaa väkivallantekijää ottamaan vastuun teoistaan sekä lopettamaan väkivallan. Lisäksi sovittelun on katsottu voivan vahvistaa uhria, ja sovittelutapaaminen saattaa olla ensimmäinen kerta, jolloin väkivallasta keskustellaan ulkopuolisen henkilön kanssa. Sovittelun motivoivina tekijöinä voi olla myös asioiden selvittäminen ja normaalin yhteistyön aikaansaaminen esimerkiksi lasten vuoksi sekä negatiivisen tilanteen ja pelkokierteen katkaiseminen. Rikosprosessissa sen sijaan ei välttämättä avaudu mahdollisuutta tähän. Lisäksi sovittelun on katsottu edistävän yleisesti korvausten saamista, ja tutkimukset ovat osoittaneet, että monet osapuolet kokevat sovittelun hyödylliseksi ja oikeudenmukaiseksi.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta piti välttämättömänä, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon soveltamista, toimivuutta ja vaikutuksia seurataan tarkoin ja asiasta annetaan lakivaliokunnalle selvitys vuoden 2028 loppuun mennessä. Tämä on mielestäni liian pitkä aika ja menee yli hallituskauden, ja suosittelisin, että sitä aikaistettaisiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

Valiokunta ehdottaa lausunnossaan, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon vaikutuksia uhrien asemaan ja uhrien kokemuksia lainmuutoksesta, kuten sitä, miten he ovat kokeneet tämän sovittelun, verrataan sitten tähän rikosprosessiin. Ihmettelenkin, miten tämä on tarkoitus tehdä, sillä sovittelu ei enää jatkossa ole vaihtoehto.

Seurata tulee niin ikään lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyssä ja käsittelymäärissä eri rikosprosessiketjun vaiheissa tapahtuvia muutoksia sekä poliisille ja syyttäjälle ja tuomioistuimelle osoitettujen määrärahojen riittävyttä. Olen äärettömän huolissani poliisille osoitetusta määrarahasta, joka ei tule kattamaan kuluja.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola, olkaa hyvä.

23.35 Mari Kaunistola kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Naisiin kohdistuva väkivalta on yhteiskuntamme häpeäpilkku, jonka lopettamiseksi hallitus etsii määrätietoisesti keinoja. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luopuminen on konkreettinen teko tätä kohti. Lähisuhdeväkivallassa uhrin ja tekijän välillä vallitsee usein valta-asetelma, jossa tekijä voi tavalla tai toisella painostaa uhria sovitteluun. Sovittelijan on monesti jopa mahdollonta arvioida, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti. Toistuvassa lähisuhdeväkivallassa uhri saattaa olla tottunut väkivaltaan, eikä terveydellisiä ja hyvinvointia heikentäviä seurauksia uskalleta välttämättä usein edes tuoda päivänvaloon. Pahimmillaan toistuva väkivalta päästään sovittelussa kuittaamaan anteeksipyyntöillä, minkä jälkeen uhrin elämä jatkuu samanlaisena, uhrina. Lähisuhdeväkivalta on äärimmäisen vakava väkivallan muoto. On yhteiskunnalta vääränlainen viesti, että se voitaisiin ratkaista sovittelulla. Meidän on vastattava näihin ongelmiin turvaamalla lähisuhdeväkivallan uhrien asemaa lainsäädännöllä, ja näin hallitus nyt tekee.

Arvoisa puhemies! Monet tasa-arvo- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat uudistuksesta tyytyväisiä. Esimerkiksi juuri tänään Yle uutisoi siitä, että Suomi on ottanut askeleita oikeaan suuntaan Istanbulin sopimuksen kirjauksien toteuttamiseksi. Istanbulin sopimuksella Suomikin on sitoutunut puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, ja sopimuksen toteuttamista seuraavat kansainväliset valvontaelimet ovat kannustaneet Suomea luopumaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta.

Arvoisa puhemies! Vaikka sovittelu ei esimerkiksi parisuhdeväkivallassa ole perusteltua, on sovittelulla kuitenkin erityisesti alaikäisten tekijöiden kohdalla myös roolinsa väkivaltakierteen katkaisemisessa. Sovittelusta luopuminen onkin herättänyt huolta negatiivisista lapsivaikutuksista. Näihin huoliin vastaamiseksi valiokunnan mietinnössä esitetään, että jos rikos on kohdistunut alaikäisen epäillyn huoltajaan tai sukulaiseen eikä siitä ole säädetty sakkoa ankarampaa rangaistusta, rikoksen saa ottaa edelleen soviteltavaksi. Tällä turvataan alaikäisten epäiltyjen asemaa ja ehkäistään haitallisia vaikutuksia lapsille ja nuorille.

Lisäksi huolta on herännyt esimerkiksi siitä, miten uhrin pääsevät jatkossa tukipalveluiden piiriin. On äärimmäisen tärkeää, että rikoksen sovittelusta riippumatta vanhempien, perheiden, lähisuhdeväkivallan uhrien sekä epäiltyjen tukea ja palveluita vahvistetaan ja kehitetään. Valiokunta esittääkin mietinnössään, että hallitusta edellytetään vahvistamaan näitä palveluja sekä ennen kaikkea huolehtimaan tuen ja palvelujen riittävästä rahoituksesta. Tukipalvelujen tulee toimia, soviteltiin rikos tai ei.

Kaikkein tärkeintä on, että teemme tehokkaita ja ennen kaikkea vaikuttavia toimia lähisuhdeväkivallan estämiseksi. Tämä muutos on yksi sellainen. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard on poissa. — Edustaja Rasinkangas, olkaa hyvä.

23.39 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan, että soviteltavaksi ei saisi ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia eikä eräitä muita rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksesta epäillyn läheiseen.

Omaisuusrikokset ja vahingonteot ovat rikoksia, jotka voidaan helposti lähettää sovitteluun. Niissä sovitaan rahallisista korvauksista tai muulla tavoin vahingon korvaamisesta. Nuorten osalta tällä on myös kasvattava vaikutus, kun joutuu kohtaamaan rikoksen uhrin kasvokkain yhteisen sovittelupöydän ääressä. Yleensä paiskataan vielä myös kättä, sovinnon kättä, kun asia on saatu keskusteltua ja korvausperusteet selviksi osapuolten välillä.

Sovittelutoimistoissa tehdään tärkeää työtä. He pystyvät ohjaamaan asiakkaita eteenpäin erilaisen avun piiriin myös lievien väkivaltarikosten käsittelyssä. Sovittelutoimistojen apu on yleensä nopeaa. He voivat ottaa asiakkaan käsittelyyn jopa samalla viikolla, kun se poliisilla saattaa kestää useita kuukausia. Kuten tiedetään, odottavan aika on pitkä.

Perheväkivallan suhteen tilanne on kuitenkin monimutkainen. Pahoinpitelijä ja uhri asuvat yhdessä, ja perheessä on usein myös lapsia, jotka joutuvat altistumaan vanhempiensa väkivallalle, joka voi olla myös toistuvaa. Se ei tee kenellekään lapselle hyvää.

Keskustelin eilen lähisuhderikostutkinnassa pitkään työskennelleen poliisin kanssa. Hänellä on myös MARAK-koulutus eli moniammatillinen riskinarviointikoulutus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos koordinoi MARAKin moniammatillista toimintaa. Työryhmässä voi olla mukana sosiaalitoimi, lastensuojelu, mielenterveys- ja päihdepalvelut, Rikosuhripäivystys ja poliisi. Lisäksi työryhmässä voi olla toimijoita esimerkiksi seurakunnasta ja eri järjestöistä. MARAK-toimintaa on 38 paikkakunnalla. Kuka tahansa, joka on kohdannut lähisuhdeväkivaltaa kokeneen asiakkaan omassa toiminnassaan, voi ohjata asiakkaan MARAK-työryhmään. Osalla erittäin vakavan lähisuhdeväkivallan uhreista on jouduttu salaamaan henkilötiedot, jopa henkilöllisyys on jouduttu muuttamaan, kuten myös asuinpaikkakunta. MARAKin avulla on onnistuttu puuttumaan näiden hengenvaarassa elävien uhrien asemaan, ja myös väkivallan tekijä voidaan ohjata avun piiriin.

Poliisitutkija oli huolissaan siitä, että asiakkaita on lähetetty suoraan sovitteluun pelkän tutkintailmoituksen perusteella, ilman että poliisi on kontaktoinut asiakasta ollenkaan, eli uhriin ja epäiltyyn on oltu ensin yhteydessä sovittelusta. Tämä johtunee poliisin rikostutkinnan resurssipulasta. Olisi tärkeää, että poliisilla olisi riittävät voimavarat, nimenomaan koulutettuja lähisuhderikostutkijoita, joilla on riittävä ammattitaito ja empatia kohdata myös lähisuhdeväkivallan uhreja. Häpeä ja pelon tunteet ovat yleisiä syitä, miksi uhri ei hae itse apua.

Uhrit ovat yleensä naisia, mutta tänä päivänä myös miehet voivat joutua väkivallan uhriksi. Kyseessä voi olla myös iäkäs henkilö, joka on joutunut oman lapsensa tai lapsenlapsensa kaltoinkohtelemaksi.

Lähisuhteessa tapahtunut pahoinpitely ei ole usein ensimmäinen laatuaan, vaan pahoinpitelyjä on voinut olla jo useita vuosien aikana. Ne eivät ole tulleet välttämättä kenenkään viranomaisen tietoon — lähisuhdeväkivaltaan sisältyy merkittävää piilorikollisuutta. Lähisuhdeväkivaltaa on myös se, että alaikäiset lapset ovat läsnä näkemässä perheenjäsenensä kohdistuvaa väkivaltaa. Se on itsessään henkistä väkivaltaa, jolla voi olla vakavat vaikutukset vielä aikuisiässäkin. Lapsena nähty ja koettu väkivalta perheessä voi aiheuttaa yli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

sukupuolvisen trauman. Lähisuhdeväkivallan esitutkinta on tärkeää väkivaltaisen käyttäytymismallin kierteen katkaisemiseksi.

On kuitenkin huomioitava, että pelkkä poliisin esitutkinta, syytteeseen saattaminen ja tuomio eivät välttämättä korjaa väkivallan tekijää, saati uhria. Uhri ja väkivaltaisessa ilmapiiirissä eläneet lapset tarvitsevat apua, ja väkivallan tekijä suorastaan huutaa sitä. Sovittelun avulla on pyritty katsomaan myös eteenpäin, miten väkivaltaisesta käyttäytymisestä päästään eroon ja miten perhe pystyisi jatkamaan yhteiseloja niin, että väkivalta ei enää toistuisi. Joskus ero on ainut vaihtoehto.

Lähisuhdeväkivalta tulisi ottaa aina vakavasti, sillä pahimmassa tapauksessa seurauksena voi olla henkirikos. Olisikin tärkeää, että jokainen reagoisi havaitsemiinsa epäillyn väkivallan merkkeihin ympäristössään — esimerkiksi toistuva meteli asunnosta, ulkoiset vammat, avunhuudot ja niin edelleen — soittamalla hätänumeroon 112 matalalla kynnyksellä.

Nyt kun hallituksen esityksen mukaisesti ollaan muuttamassa lakia siten, että lähisuhdeväkivaltatapauksia ei voitaisi pääosin enää ohjata sovitteluun, on tärkeää, että lähisuhdeväkivalta huomioidaan vakavana rikosmuotona yhteiskunnassamme ja turvataan riittävät tutkintaresurssit.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä poliisin rikostutkinta on muutoinkin kuormittunutta. Suuret juttumäärät ja palkkaus eivät houkuttele uusia poliiseja rikostutkijoiksi. Mikäli tämä hallituksen esitys lähisuhdeväkivallan sovittelemisen kiellosta toteutuu, on myös huolehdittava, että poliisin lähisuhdeväkivaltatutkinta saa riittävästi ammattitaitoisia tutkijoita. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Jokelainen, olkaa hyvä.

23.45 Jessi Jokelainen vas: Arvoisa puhemies! Kiitos hallitukselle siitä, että ihmisoikeusjärjestöjen ja vasemmistoliiton vuosia ajama tavoite toteutuu ja lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään nyt laajasti niin parisuhteissa kuin muissakin lähisuhteissa. Lähisuhdeväkivalta on usein parisuhdeväkivaltaa ja tyypillisimmin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Naisiin kohdistuva väkivalta on sitkeä ja vakava suomalainen ihmisoikeusongelma.

Lähisuhdeväkivalta sopii huonosti soviteltavaksi, koska väkivaltaisen suhteen dynamiikan vuoksi osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa keskenään. Valta-asema voi vaikuttaa uhrin päätökseen osallistua sovitteluun, suostumuksen vapaaehtoisuuteen, sovittelun kulkuun ja sovittelun lopputuloksen hyväksymiseen. Sovittelu voi olla uhrille jopa haitallista päinvastaisista pyrkimyksistä huolimatta, eikä manipulaation ja henkisen väkivallan mahdollisuutta kyetä koskaan sulkemaan täysin pois sovitteluprosessissa. Sovittelun lopputuloksena on ollut tyypillisesti sopimus anteeksipyyntöstä tai käyttäytymisen muutoksesta. Sovittelusopimukseen liittyy kuitenkin vain harvoin minkäänlaista jälkiseurantaa. [Mira Niemisen välihuuto]

Lähisuhdeväkivalta on myös usein toistuvaa. Toistuvaa väkivaltaa ei nykyisinkään tulisi ohjata sovitteluun, mutta tästä huolimatta näin on tapahtunut. Myös ihmiskaupan ja pakkoavioliiton uhreja on ohjattu sovitteluun, koska viranomaiset ovat tulkinneet tilanteen lähisuhdeväkivallaksi. Hallituksen esitys lähettää tärkeän viestin siitä, että yhteiskunta ei hyväksy lähisuhdeväkivaltaa eikä pidä sitä yksityisasiana. Jatkossa lähisuhdeväkivaltaa ei voi kuitata anteeksipyyntöillä, ja se on oikea suunta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

Arvoisa puhemies! Lainsäädännössä on silti edelleen kehitettävää. Hallitus on ohjelmassaan luvannut selvittää pakottavan kontrollin eli toistuvan henkisen väkivallan kriminalisoinnin tarvetta. Kirjaus on erikoinen, kun oikeusministeriö julkaisi jo keväällä 2023 selvityksen, jonka johtopäätöksen mukaan rikoslakiin olisi perusteltua säätää uusi pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistö. Lainsäädännön lisäksi on elintärkeää, että rikosprosesseja saadaan sujuvoitettua ja tuomioistuinprosessien kestoja lyhennettyä. Nykyisellään oikeudenkäyntien kesto on ihmisoikeusongelma. Väkivallan uhrille vuosien prosessi on epäinhimillinen, ja liian moni väkivaltatapaus ei koskaan etene viranomaisille. Hienoa siis on, että jokainen puolue on sitoutunut oikeudenhoidon määrärahojen merkittävään kasvattamiseen.

Myös naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn aliresursointi on ihmisoikeusongelma ja syrjinnän muoto. Lainsäädäntötoimien lisäksi hallituksen on varmistettava järjestöjen ja muiden toimijoiden pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus väkivallan eri osapuolten auttamiseksi. Täten sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen suunnitellut leikkaukset on peruttava.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 130/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.